

wandelen in Rijnland

Cock Hazeu en Peter Kuiper

12 FLINKE RONDWANDELINGEN

IN HET ZUID-HOLLANDSE DEEL

VAN HET GROENE HART

Gegarandeerd Onregelmatig

1	LEIDEN	✓	✓	✓	✓	11	6
2	BOLLENSTREEK	✓	✗	✓	✓	13	22
3	BRAASSEMERMEER	✓	✗	✓	✓	14	32
4	AARLANDERVEEN	✓	✓	✓	✓	19	42
5	BODEGRAVEN	✓	✓	✓	✓	15	54
6	REEUWIJKSE Plassen	✓	✓	✓	✓	17	66
7	ZOETERMEER/BENTWOUD	✓	✓	✓	✓	14	76
8	ZOETERMEER/GELDERWOUDSE POLDER	✓	✓	✓	✓	14	88
9	ZOETERMEER/MEERPOLDER	✓	✓	✓	✓	15	98
10	VLIETLAND	✓	✓	✓	✓	15	110
11	DUIVENVOORDE - DE HORSTEN	✓	✗	✓	✓	15	120
12	WASSENAAR	✓	✗	✓	✓	14	130

Parkeren bij start- en eindpunt van de wandeling

Startpunt is per trein bereikbaar, zie ook: [g292.nl](https://www.g292.nl)

Tijdens de wandeling is voldoende horeca aanwezig

Startpunt is per bus bereikbaar, zie ook: [g292.nl](https://www.g292.nl)

Honden: Bekijk de praktische informatie bij iedere wandeling

wandelen in Rijnland

Gegarandeerd Onregelmatig

© 2020 Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig
ISBN 9789078641865

Zoveel mogelijk uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, mits met bronvermelding en schriftelijke toestemming van de uitgever.

De routes in deze gids zijn met de grootst mogelijke zorg samengesteld en gecontroleerd. Niettemin geldt dat het een momentopname betreft en dat wijzigingen in het landschap of openingstijden voor kunnen komen. Daarom is het verstandig om voor vertrek altijd de actuele stand van zaken te controleren.

De makers en uitgeverij kunnen niet aansprakelijk worden gesteld voor enige schade dan ook bij het volgen van de routes.

VOORWOORD

Als waterschap staan we midden in de maatschappij. Hoe mooi is het dan dat we door middel van wandelingen u mee kunnen nemen langs twaalf trajecten in Zuid-Holland.

Het hoogheemraadschap van Rijnland strekt zich uit van Wassenaar tot IJmuiden en van Amsterdam tot Gouda. Voor deze wandelingen richten de auteurs zich op het Zuid-Hollandse deel van Rijnland. Een gebied waar water een cruciale factor is en een grote rol speelt in discussies over klimaat, energie, nieuwe economieën, woningbouw, bodemdaling en biodiversiteit.

Tijdens de wandelingen wordt u verrast door het prachtige landschap en vertellen de auteurs u over de onmiskenbare rol van water. Want goed waterbeheer legt de basis voor de toekomst van dit gebied. Dit kunnen we als Rijnland niet alleen. Samen met onze partners en inwoners werken we aan de realisatie van een toekomstbestendige en duurzame delta. Kijk maar eens naar de Nieuwe Driemanspolder die in 2020 gerealiseerd wordt. Samen met de provincie Zuid-Holland, de gemeenten Zoetermeer, Leidschendam-Voorburg en Den Haag hebben we een gebied gecreëerd, waar u kunt genieten van een mooie natuur, wijds uitzicht en een heerlijk recreatiegebied. Maar het is ook een waterbergingsgebied, wat belangrijk is voor de veiligheid van Zuid-Holland. Door waterberging, natuur en recreatie te combineren is er sprake van meervoudig ruimtegebruik. Zo gaan we zuinig om met de geringe beschikbare ruimte in Zuid-Holland.

Ook bij de andere wandelingen ontdekt u de mooie natuur en de rol van water. U ziet hoe Rijnland zich voorbereidt op de toekomst door blijvend te investeren in de kerntaken veiligheid en schoon water, met stevige dijken en natuurvriendelijke oevers. Daarnaast kijken we hoe we de waarde van water nog beter kunnen benutten bijvoorbeeld voor recreatie en energiewinning.

Ik wens u veel wandelplezier!

Sjaak Langeslag
hoogheemraad
hoogheemraadschap van Rijnland

TEN GELEIDE

Rijnland – ruwweg de Hollandse regio rondom de Oude Rijn – is prima wandelgebied! Het bestaat uit verschillende landschappen: veenweidepolders, geestgronden, maar ook veel plassen, de kust, en de stad Leiden als centrum van het gebied. Voor een flink deel valt Rijnland samen met het 'Groene Hart'. Zoetermeer, Gouda en Alphen aan den Rijn liggen in het gebied. En de grote steden Amsterdam, Rotterdam, Den Haag en Haarlem zijn niet ver weg.

Om mooi te wandelen in Nederland, kun je natuurlijk naar de Veluwe, de Achterhoek, Zuid-Limburg, etc., maar ons motto is: 'Wandelen dichtbij': ook in je eigen omgeving, ook in de drukke Randstad, valt prima te wandelen! Als je maar weet waar je moet zijn, en wat er in het landschap te 'lezen' valt. Vanuit die invalshoek bracht Cock Hazeu in 2019 al *Wandelen in Delfland* uit bij Gegarandeerd Onregelmatig. Die Delflandse wandelgids zette ons op het been dat het gebied van een waterschap een flinke, maar compacte regio is, waar je in 'eigen' omgeving veel wandelplezier kan hebben. Met de steun van hoogheemraadschap Rijnland hebben we nu ook deze gids kunnen realiseren, in het Zuid-Hollandse deel van het Rijnlandgebied. Alle twaalf wandelingen (van gemiddeld zo'n vijftien kilometer) in deze gids bevatten een flink aantal 'lemma's' (kijkpunten) met interessante informatie over wat je onderweg zoal tegenkomt; daar zit ook veel informatie bij over diverse taken en werkzaamheden van het hoogheemraadschap – want de waterschappen geven al eeuwenlang vorm aan het landschap in Nederland. Ze zijn enerzijds de oudste vorm van bestuur, maar zijn ook meegeëvolueerd in de tijd.

De meeste foto's in de gids zijn gemaakt in het voorjaar van 2020 – coronatijd dus – vandaar dat je geen groepjes wandelaars ziet, maar het vaak met één 'model' moet doen – excuus daarvoor!

Cock Hazeu en Peter Kuiper

WANDELAANWIJZINGEN

Alle wandelingen starten op een beginpunt dat goed bereikbaar is, zowel met de auto als met het openbaar vervoer. Liefst is er ook een horecavoorziening bij de start. Je kan natuurlijk altijd op een andere plek 'instappen' in de wandeling en vervolgens de ronde maken. Zoek dan zelf even uit hoe je komt op je instappunt en waar je parkeert.

Verder zijn het allemaal rondwandelingen; je kunt ze dus ook in de omgekeerde volgorde doen dan aangegeven. Maar ook over de uitgezette volgordes is goed nagedacht! Bovendien leert de ervaring dat het voor de meeste mensen lastig is om een route 'andersom' te lezen.

De wandelingen zijn niet bewegwijzerd, maar soms vallen stukjes route wel samen met een bewegwijzerde andere wandelroute. Dat kan bijvoorbeeld de rood-witte markering van een lange-afstands-wandelpad (LAW) zijn, of de rood-gele markering van een streekpad. Soms wordt dat in de routebeschrijving vermeld, met name wanneer er weinig andere herkenningpunten zijn en er wat langduriger zo'n markering wordt gevolgd.

In de routebeschrijvingen worden straatnamen genoemd als ze in het zicht zijn, als hulpmiddel; als er geen straatnaam wordt genoemd, is die dus blijkbaar ook niet in het zicht.

De volgende afkortingen worden gebruikt:

RD = rechtdoor

RA = rechtsaf

LA = linksaf

Met de QR-code op de openingspagina van een wandeling verschaft u zich toegang tot de betreffende wandeling op www.wandelzoekpagina.nl. Met de viercijferige kortingscode -rechts van de QR-code- kunt u daarna gratis de meest actuele routebestanden downloaden.

2527

1 LEIDEN

LENGTE

11 km

BEGIN- EN EINDPUNT

NS-station Leiden Centraal

OPENBAAR VERVOER

NS-station Leiden Centraal

PARKEREN

Rondom Leiden Centraal zijn er drie parkeergarages: Leiden CS, Morssingel en Lammermarkt.

HORECA

Bij het station aan de start zijn er diverse horecagelegenheden. Ook onderweg is er voldoende horeca. Na ca. 7,5 kilometer zijn er in het centrum diverse aardige terrassen aan de Oude en de Nieuwe Rijn.

BIJZONDERHEDEN

Honden mogen mee, alleen niet op het stukje tussen de Sterrewacht en de Boisotkade; maar daar kun je parallel door de straat wandelen. Ook mogen honden niet mee even op en neer De Burcht.

Leiden: stad van Oude Rijn, jonge Rembrandt en vele hofjes

Leiden is een van de fraaiste oude steden van Holland. Toch staat het van oudsher ook bekend als een arme stad. Dat komt deels door de vele studenten, met weinig inkomen, maar gelukkig merendeels wél met goede levensvooruitzichten. Het grootste deel van de wandeling gaat door delen van de oude binnenstad, o.a. langs een aantal hofjes (voor de arme mensen van vroeger) en de geboorteplek van Rembrandt (die ooit failliet ging!). Maar de wandeling begint bij het moderne Leiden, dat wordt gekenmerkt door het Leids Universitair Medisch Centrum en het aanpalende Bio Science Park met vele medische en aanverwante high tech-bedrijven.

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandeloekpagina

2527

1 De wandeling start aan de voorkant van station Leiden Centraal. Als je met je rug naar de ingang van het station staat, ga RA en loop langs de fietsenstalling (aan je rechterhand), langs de kiosk en steek bij de zebra de busbaan over en direct RA, tunnel onderdoor. RD langs de ingang van het Leids Universitair Medisch Centrum (aan je linkerhand; 'A'). Blijf doorlopen tot aan de parkeergarage (na de luifel) en ga daar LA (trottoir parallel aan fietspad, Hippocratespad). Steeds RD, buig met fietspad (Forestuspad) mee naar links en dan naar rechts. Eerste pad LA, links van oud gebouw (Philadelphia; Phila del Art).

2 Na gebouw RA, je loopt nu langs het Pesthuis (aan je linkerhand). Direct weer RA (met gebouw nu aan je rechterhand). Steek fietspad over en dan LA en direct weer RA (beide zijden water). Aan eind links aanhouden en daarna LA 'olifantenpaadje'. Fietspad en bij zebrapaden weg oversteken, RD (gebouw aan je linkerhand). Blijf trottoir volgen tot zijweg, hier LA, Archimedesweg. Blijf hoofdweg (die naar rechts afbuigt) volgen. Weg buigt af naar rechts (hier passeer je aan je linkerhand het kantoor van het Hoogheemraadschap van Rijnland).

B NATURALIS EN HET PESTHUIS

Naturalis, of voluit: Naturalis Biodiversity Center, is een onderzoeksinstituut annex natuurhistorisch museum. Het bestaat sinds 2010 op deze plek en in deze vorm. Naturalis is een fusie van het Zoölogisch Museum Amsterdam, het Nationaal Herbarium Nederland, en Natuurhistorisch Museum Naturalis. Het huidige hoofdgebouw van Naturalis is uit 1998 en ontworpen door de Leidse architect Fons Verheijen.

Tussen alle moderne gebouwen hier vind je ook het Pesthuis, dat in 1661 veiligheidshalve buiten de stad was neergezet. Het Pesthuis heeft nooit voor zijn oorspronkelijke bestemming gediend, maar heeft in de loop der tijd dienst gedaan als: hospitaal, gevangenis, opvoedingsgesticht voor jongens, en leger- en wapenmuseum. Van 1998 tot 2016 maakte het onderdeel uit van Naturalis.

Nu krijgt het een nieuwe functie en wordt het ontwikkeld als "ontmoetingsplek voor alle Leidenaren". Het gebouw is een Rijksmonument.

C LEIDEN BIO SCIENCE PARK (LBSP)

Ten westen van het NS-station Leiden Centraal ligt het 110 hectare grote wetenschap- en bedrijvenpark Leiden Bio Science Park; het begint al bij het Leids Universitair Medisch Centrum. Het LBSP huisvest bijna 150 grote en kleine bedrijven en kennisinstellingen op dit gebied, en is in z'n soort het grootste van Nederland. Ook andere universiteitssteden zijn later dit soort bedrijvenparken gaan oprichten. Bio Science draait om biotechnische toepassingen op medisch en farmaceutisch terrein. Het hele Science Park wordt verder ontwikkeld tot aan de oever van de Oude Rijn, waardoor het nu ook deels op grondgebied van de gemeente Oegstgeest ligt.

D HOOGHEEMRAADSCHAP VAN RIJNLAND

Het Hoogheemraadschap van Rijnland is een van de eenentwintig waterschappen die Nederland telt. Hier loop je langs het hoofdkantoor (een gebouw met rode panelen en veel glas); vroeger zat dat in de binnenstad van Leiden: het Gemeenlandshuis in de Breestraat. Rijnland heet naar de Oude Rijn; dat is de centrale afwatering die door het gebied loopt. De regio waarin Rijnland werkt, strekt zich uit van Wassenaar tot Amsterdam, en van IJmuiden tot Gouda, en wordt aan de westkant begrensd door de Noordzee. Het gebied is ruim 1.100 vierkante kilometer groot.

Rijnland is al ontstaan in 1255! Daarop wijst het oudste archiefstuk van het hoogheemraadschap: het Charter van Rijnland. Op 11 oktober 1255 liet Graaf

Willem II van Holland op een klein stukje perkament iets schrijven met als strekking dat het laten plaatsen van een aantal dammen en waterstaatswerken in overleg moet met lokale heemraden. Het charter (bezegelde akte op perkament) is dan wel geen stichtingsakte van het waterschap, maar de vastlegging van lokale bevoegdheden is wel het zaadje waaruit het Hoogheemraadschap van Rijnland kon uitgroeien.

3 Aan het eind LA en door tunnel onder de weg door. Na de tunnel RD en daarna meebuigen naar links en daarna LA, Van Ravelingenstraat (trottoir parallel aan fietspad). Bij kruising met weg RD. Na flat aan je linkerhand, neem voetpad dat parallel aan (maar op afstandje van) fietspad loopt. Aan eind (bij water) LA, slingerend pad blijven volgen, neger afslagen, na bruggetje RA en daarna, bij tweede bruggetje RA en bij de straat weer RA (Jacob Catslaan). Steeds RD (over trottoir langs weg en plantsoen), doorgaande weg oversteken, blijf RD lopen, P.C. Hooftlaan.

E PARK KWEKLUST

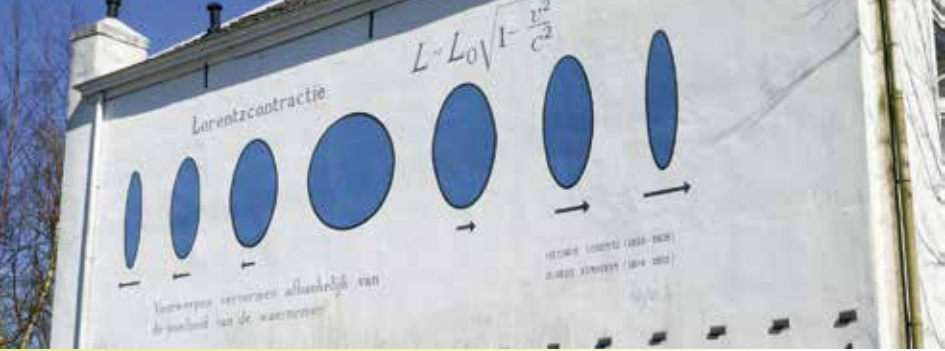
Het Park Kweeklust ontleent z'n naam aan de gemeentelijke kwekerij die hier aan het eind van de negentiende eeuw werd gehuisvest. Vroeger was dit een park aan de rand van de stad, maar door de latere ontwikkeling van stadsdeel De Bockhorst heeft Park Kweeklust als vanzelf een meer stedelijke ligging gekregen. Zo compact als de aangrenzende bebouwing is, zo open is het park. In de oude boerderij die grenst aan het park, is de wijkdienst gehuisvest.

4 Met de weg mee naar rechts, doorlopen tot het eind en dan LA, spoorwegviaduct onderdoor. Na viaduct LA, Morsweg in. Voor spoorwegovergang RA, Rijnzichtstraat (neem trottoir aan de rechterkant van de weg), brug over (Oude Rijn; 'F'), aan eind LA, spoor over (neem trottoir aan de linkerkant van de Haagweg).

F DE OUDE RIJN

De Oude Rijn loopt door Utrecht en Zuid-Holland. De rivier is een overblijfsel van de vroegere loop van de Rijn. Deze loop begint bij Wijk bij Duurstede als Kromme Rijn, wordt na Utrecht vervolgd als het kanaal Leidse Rijn en verloopt na Harmelen als Oude Rijn naar zee, waarin hij uitwatert bij Katwijk. Al in de twaalfde eeuw begon de verzanding van de Rijnmond. De Oude Rijn is dus al lang geen belangrijke waterloop meer (de afvoer van het Rijnwater gaat via de Lek), maar vormde ooit, in de Romeinse tijd, de (noord) grens van het Romeinse Rijk, de Limes. En hij geeft steden als Leiden, Woerden en Alphen aan de Rijn nog altijd een pittoresk aanzicht. Het waterschap Rijnland dankt zijn naam aan de Oude Rijn.

G LEIDSE MUURGEDICHTEN EN MUURFORMULES

Leiden telt meer dan 120 'muurgedichten' in verschillende talen en schriften – je komt er aardig wat tegen tijdens de wandeling. De muurgedichten zijn, vanaf 1992, ontwikkeld door de Stichting TEGEN-BEELD en het TaalMuseum. Zie voor alle muurgedichten en een aantal thematische wandelroutes erlangs:

www.muurgedichten.nl. Omdat Leiden ook een rijke historie heeft aan natuurkundige ontdekkingen, zijn er later ook (tien) 'muurformules' her en der aangebracht, zoals de Brekingswet van Snellius, Einsteins Veldvergelijking en

de Lorentzcontractie.

Het voert te ver om ze hier allemaal eventjes uit te leggen; daarvoor kun je terecht op:

www.muurformules.nl

- 5** Na tweede brug (en direct na het bushokje), LA door hek kleine parkje in. Pad buigt voor het water naar rechts (dit is het Rembrandtpark; 'H'). Direct na de voormalige Kweekschool voor de Scheepvaart staat het standbeeld

geïnspireerd op de jonge Rembrandt van Rijn. Als je doorloopt, lees je op een gevelsteen in de nieuwe woningen dat op deze plaats het oorspronkelijke geboortehuis van Rembrandt stond. Hier RA door de steeg terug naar de weg, en bij zebra weg oversteken en RA. Negeer weg naar links, voorbij de bushalte en bij de onderdoorgang (iets wat verborgen in het midden van het gebouw) LA onder gebouw door, Boerhaavepoort. Je komt uit in een parkje (het tweede stuk van het Rembrandtpark), loop RD. Vóór het bruggetje LA en negeer eerste brug rechts. Bij tweede brug RA de brug over, RD door het poortje en de weg langs gracht volgen, bij eerste brug met poort LA, de brug over en dan RD, Doelensteeg in.

H DE JONGE REMBRANDT EN HET REMBRANDTPARK

In de Weddesteeg werd op 15 juli 1606 Rembrandt van Rijn geboren, als negende kind van molenaar Harmen Gerritsz van Rijn en Neeltgen Willemsdr van Zuytbrouck. Op deze straat moet hij als kleine jongen nog gespeeld hebben. In 1927 is het geboortehuis helaas afgebroken, maar een gevelsteen bij nr. 27 markeert waar het ooit stond. Tegenover het huis van de familie Van Rijn bevond zich de stadswal waarop hun molen stond. Rembrandts vader en broer maalden hier mout, de belangrijkste grondstof voor bier. Rembrandt ondertekende z'n werk uit z'n Leidse periode (tot ca. 1630) met het monogram RHL: Rembrandt Harmensz. Leydensis.

Hier is nu ook het Rembrandtpark, op het bolwerk van de Witte Poort. Het Noordeinde doorsnijdt het park, dat daardoor uit twee delen bestaat. Het begint bij de Groen hazengracht en loopt langs de Witte Singel door tot aan de Oude Rijn.

6 Direct na nummer 9 is het poortje naar het Eva van Hoogveen hofje. Na bezoek Doelensteeg verder uitlopen, aan eind RA, Rapenburg. Verderop aan je rechterhand het Academieggebouw 'J' en de ingang naar de Hortus Botanicus 'K'. Direct na het Academieggebouw RA, Nonnensteeg in. Aan eind LA, 5de Binnenvestgracht. Deze uitlopen (aan eind rechts de Sterrewacht; 'L'). Trapje omhoog en loop RD via hekje parkje in dat achter de huizen langs loopt (en naar links gaat).

I HET EVA VAN HOOGEVEENHOFJE

Dit hofje in de Doelensteeg – een Rijksmonument – werd in 1650 gesticht door Eva van Hoogveen, een ongehuwde vrouw uit een welgestelde familie. De Latijnse tekst boven de poort vermeldt dat de stichteres “een zeer kuise en lofwaardige maagd” was. Het hofje was bestemd voor oude vrouwen, die verweduwd waren of ongehuwd gebleven. De bewoonsters waren verplicht om zich zeker één maal per maand te wassen. De regentenkamer van het hof bevindt zich aan de Doelengracht. Het hofje is gerestaureerd in 1984.

J HET ACADEMIEGEBOUW AAN HET RAPENBURG

Het Rapenburg is de bekendste gracht van Leiden. Het is de oude vestgracht aan de zuidelijke kant van het centrum. Er bevinden zich tal van musea, oude universiteitsgebouwen, monumentale huizen en ook studentenhuizen aan het Rapenburg. Hier, op Rapenburg 73, bevindt zich het Academiegebouw, gevestigd in een voormalig klooster. Het gebouw is met name in gebruik voor universitaire plechtigheden, zoals de opening van het Academisch

Jaar, promoties en oraties (van nieuwbenoemde hoogleraren). De Universiteit Leiden werd gesticht in 1575, als beloning van de Leidenaren voor het doorstaan van een jaar lang Spaanse belegering, totdat ze op 3 oktober 1574 eindelijk door de watergeuzen ontzet konden worden. Het was de eerste universiteit in de Noordelijke Nederlanden. Rembrandt werd in 1620, op veertienjarige leeftijd, ingeschreven aan de universiteit, maar of hij er echt gestudeerd heeft, valt te betwijfelen. Waarschijnlijk betrof het een voorinschrijving, met de bedoeling dat hij er na zijn opleiding aan de Latijnse School zou gaan studeren.

In het Academiegebouw bevindt zich o.a. het zogenaamde 'zweetkamertje': wie in Leiden afstudeert, mag na afloop hier zijn handtekening op de muur erbij zetten. Je vindt hier de handtekeningen van Koning Willem-Alexander, Prinses Beatrix, en de nodige andere beroemdheden, en als je goed zoekt ook die van Cock Hazeu, die hier 26 mei 2011 afstudeerde in de rechten...

K DE HORTUS BOTANICUS LEIDEN

Veel oude universiteiten met een medische faculteit stichtten een 'Hortus Medicus': een tuin waarin studenten geneeskunde destijds geneeskrachtige planten konden bestuderen. De Hortus Botanicus Leiden is de oudste nog bestaande botanische tuin van Nederland, in 1590 opgericht aan het Rapenburg. De tuin is vanaf het begin toegankelijk geweest voor het publiek, wat vooral in de zestiende en zeventiende eeuw een uitzondering was.

De tegenwoordige botanische tuin bestaat uit de Voortuin, de Wintertuin, de Von Siebold Gedenktuin (een Japanse Tuin), de Oranjerie, de Systeemtuint, en een tropisch kassencomplex, waaronder de Victoriakas. In de Victoriakas kan o.a. de bijzonder grote reuzenwaterlelie *Victoria Amazonica* bewonderd worden, die jaarlijks opnieuw wordt uitgezaaid en bloeit. Bij de ingang is ook een plezierig horecapunt.

L DE OUDE STERREWACHT VAN LEIDEN

De Leidse Sterrewacht is in 1633 als observatorium bij de universiteit opgericht en is hiermee het oudste universiteitsobservatorium ter wereld. Van 1861 tot 1974 heeft de Leidse sterrenwacht in dit gebouw gezeten, van architect H.F.G.N. Camp, die ook het Kamerlingh Onnesgebouw heeft ontworpen. In 1974 verhuisde het observatorium naar het nieuwe universiteitsgebied in het noordwesten van Leiden (waar je doorheen bent gekomen in het eerste deel van deze wandeling). Het oude gebouw van de Sterrewacht is een Rijksmonument en is zo'n tien jaar geleden helemaal opgeknapt. Het wordt tegenwoordig gebruikt voor evenementen en bijeenkomsten. Er is ook een bezoekerscentrum en rondleidingen zijn mogelijk.

7 Aan eind hekje door en RD weg oversteken (niet de brug over), Boisotkade (water aan je rechterhand). Brug over en langs water blijven lopen. Bij de kruising LA (Doezastraat). Aan de rechterkant van deze straat is tussen nrs. 14 en 16, het Samuel de Zee's hofje en aan de overkant bij nr. 25 de ingang van het Sint Jacobs- of Crayenboschhof.

M SAMUEL DE ZEE'S HOFJE

In 1723 stichtte Samuel de Zee (oorspronkelijke achternaam: Le Maire) – een diepgelovig man uit een Huguenotenfamilie die in Leiden terecht was gekomen - zijn hofje voor “goede dog niet rijke neeven en de nigten”. Nog bij leven kocht de grondlegger van het hofje er een kaatsbaan en enkele huisjes aan de Koepoortsgracht bij. En later werden er nog enkele huisjes en de regentenkamer toegevoegd, zodat er twee binnenpleintjes ontstonden. De regentenkamer is later nog als school gebruikt. Het hele complex (van 21 woningen in totaal) is in de jaren tachtig grondig gerestaureerd.

N HET SINT JACOBSHOFJE

Tegenover het Samuel de Zee-hofje ligt het Sint Jacobshofje. De gevelsteen vermeldt: "Ste Jacobs Hoff gesticht door de Heer Gommarus van Kraeyenbosch in t jaer 1681." Van Kraeyenbosch wilde eigenlijk een Rooms-Katholiek hof stichten, maar dat was sinds de Reformatie verboden. Om zijn doel toch te verwezenlijken, stelde de stichter katholieke regenten aan, die ervoor moesten zorgen dat de bewoners van zijn hof toch katholiek zouden zijn. Het hof is in 1863 nog aanzienlijk uitgebreid.

8 Na bezoek aan de hofjes weg vervolgen. Kruising oversteken en dan bij bord Voetgangers RA het park in. In park links aanhouden en pad parallel aan gracht volgen. Aan je rechterhand het standbeeld van Pieter Adriaansz. Van Der Werf. Aan eind park verlaten en RA (Kruitschip). Blijf RD lopen, Garenmarkt. Aan eind LA, Hoefstraat.

O PIETER ADRIAANSZ VAN DER WERF EN HET VAN DER WERFPARK

Pieter Adriaansz van der Werf (1529 – 1604) was burgemeester van Leiden tijdens de Spaanse belegering van 1573-1574. Van der Werf heeft de Leidenaren door de Spaanse uithongeringstactiek gesleept, en groeide uit tot volksheld.

Na de Leidse buskruitramp van 1807 (tijdens de Franse bezetting) ontplofte een kruitschip en vernielde een groot deel van de Leidse binnenstad) heeft men op de ruïne hier in 1885 het Van der Werfpark aangelegd, met daarin het standbeeld van Pieter Adriaansz. De wapenschilden op drie zijden van het voetstuk verwijzen naar de waterschappen Rijnland, Delfland en Schieland. Die hadden in 1573 in opdracht van Willem van Oranje de dijken door laten steken, zodat een groot deel van de Hollandse polders onder water liep, de belegerende Spanjaarden moesten vluchten en de watergeuzen konden oprukken - van Rotterdam via Zoetermeer - om Leiden te ontzetten. Het Van der Werfpark is later door de landschapsarchitecten Zocher en Schaap ingericht.

**P HET VOORMALIGE
LABORATORIUM VAN
KAMERLINGH ONNES, NU
JURIDISCHE FACULTEIT**

De gracht aan het verlengde van het Rapenburg heet de Steenshuur. Aan deze gracht ligt – tegenover het Van der Werfpark - het voormalige laboratorium van de natuurkundige Heike Kamerlingh Onnes (1853-1926). “Door meten tot weten” was het devies van zijn lab. Het gebouw, uit 1859, kreeg in 1908 wereldfaam toen Kamerlingh Onnes er als eerste in slaagde om bij een temperatuur van -269 C helium vloeibaar te maken, slechts één graad boven het absolute nulpunt. Enige jaren lang was dit lab aan de Steenshuur de koudste plek op aarde. Voor zijn onderzoek naar de eigenschappen van de materie bij lage temperaturen kreeg Kamerlingh Onnes in 1913 de Nobelprijs voor de natuurkunde. Na zijn dood in 1926 kreeg het gebouw zijn naam. Tegenwoordig is de Leidse rechtenfaculteit hier gehuisvest in het KOG: het Kamerlingh Onnes Gebouw.

9 Aan het eind van de straat RA, bij zebrapad LA oversteken en dan rechts de weg oversteken en het park in en hier het water aan je rechterhand houden. Slingerend pad blijven volgen tot fietspad (met klinkers). Hier LA, weg oversteken en de Kraaijerstraat in. Weg blijven volgen, steek doorgaande weg over (zebrapad) en blijf RD lopen. Nu eerste weg LA, Spilsteeg.

10 Aan eind LA en direct weer RA, aan linkerhand moderne woningen en je gaat twee poorten onderdoor, daarna bij steeg RA, Koenesteeg. Aan eind LA (Hogewoerd). Bij verkeerslichten RD. Bij gracht RA, Gangetje, en direct weer LA, Botermarkt (gracht aan je rechterhand). Voor het stadhuis (aan je linkerhand) RA de Koornbeursbrug (brug met overkapping; 'Q') over en dan RD de Burgsteeg in.

Q DE KOORNBRUG

De Koornbrug (of ook: Koornbeursbrug) is een vaste stenen boogbrug met dubbele overkapping over het water van de Nieuwe Rijn. De brug verbindt de Burgsteeg met de Koornbrugsteeg.

Eeuwenlang werd er op de brug koren verhandeld. De eerste vermelding van een brug op deze locatie is uit de vijftiende eeuw. De overkapping – in neoclassicistische stijl – is pas in 1824 aangebracht, om de graanhandelaren en hun koopwaar droog te houden. Sinds 1968 is de Koornbrug een Rijksmonument. In 2007 is hij voor het laatst grondig gerestaureerd.

11 Aan eind LA door de poort. Recht voor je de Burcht van Leiden. Je kunt hier met de trap naar boven en dan in de Burcht nog weer een trap op en daar rondlopen. Terug kun je de trap weer af, maar je kunt ook het pad er omheen lopen en zo naar beneden. Terug door de poort lopen en dan LA. Bij de gracht het voetgangersbruggetje over en daarna RA langs de gracht (Oude Rijn). Steeds RD; steek doorgaande weg (Pelikaanstraat) over. Aan eind LA en direct weer RA, Havenplein en de brug over en na de brug LA, Haven en daarna Oude Herengracht. Bij eerste brug LA, brug over en direct weer LA, Houtmarkt. Aan het eind RA, Oude Singel, steeds RD, steek doorgaande weg over en negeer afslagen naar rechts. Bij nummer 70, LA brug over en direct RA, Oude Vest. Eerste straat LA, Hazewindsteeg. RD, gaat over in Vrouwenkerksteeg.

R DE BURCHT

De Burcht is het oudste bouwwerk van Leiden. Het gebouw – een soort van kasteel – dateert uit de twaalfde eeuw, maar de heuvel waarop hij staat, werd vermoedelijk al eeuwen eerder aangelegd, als vluchtoord bij overstromingen en bescherming tegen de Noormannen. Vanaf de veertiende eeuw raakte de Burcht langzaam ingebouwd en verloor hij zijn militaire functie. Vanaf de zeventiende eeuw was de Burcht openbaar toegankelijk; sindsdien kan iedereen het bouwwerk bezoeken voor een prachtig uitzicht over de stad.

S DE STADSUITBREIDING VAN 1611

Tussen 1577 en 1660 groeide Leiden van 12.000 inwoners naar 63.000. Door de geloofsvrijheid in Holland trok het vooral veel vervolgde Calvinisten (uit met name Vlaanderen en Wallonië, meestal textielwerkers) en Lutheranen uit het Duitse Rijk aan. Zo ging in 1640 in Leiden in ondertrouw Jean Haseu, "jongman uit het land van Limburg". Nazaten van deze Jean werden later gespeld als 'Hazeu' en verkasten mettertijd naar Delfgauw, Pijnacker en Delft...

Door die enorme bevolkingsaanwas uit het buitenland barstte Leiden uit haar middeleeuwse voegen. Daarom werd er al in 1611 tot een stadsuitbreiding besloten – eerder dan bijvoorbeeld de eerste binnenstadsuitbreiding van Amsterdam. Landmeter Jan Pieterszoon Dou kreeg de opdracht van het Leidse stadsbestuur om een plan te ontwerpen, dat moest aansluiten op de bestaande wegen en waterwegen in de stad. Die stadsuitbreiding van 1611, de 'nieuwe stad', stond al snel bekend als 'de 'Walenwijk'. Nu draagt het gebied de wijkenamen Noordvest/Molenbuurt en d'Oude Morsch. Dit deel van de wandeling gaat langs die oude stadsuitbreiding.

T MUSEUM BOERHAAVE

Herman(us) Boerhaave (1668 – 1738) was in zijn tijd een van de grootste wetenschappers van Europa. Hij was arts, anatoom, botanicus, scheikundige en onderzoeker. Hij bekleedde wel vijf verschillende leerstoelen aan de medische faculteit, was rector magnificus van de universiteit, en ook nog directeur van de Hortus Botanicus. Boerhaave's lijfspreuk was: "Simplex sigillum veri": Eenvoud is het kenmerk van het ware. Het Rijksmuseum Boerhaave hier aan de Lange St. Agnietenstraat is naar hem vernoemd. Dit Leidse wetenschapsmuseum bevat een collectie historische wetenschappelijke instrumenten, met name uit de geneeskunde, natuurkunde en astronomie. In het museum is ook een reconstructie te zien van het Leids Anatomisch Theater uit 1610 op ware grootte. In het Theater werden lijken ontleed, bij wijze van anatomieles voor studenten Geneeskunde. Maar die lessen waren openbaar toegankelijk, en groeiden uit tot een soort toeristische attractie. Het museum is een paar jaar geleden grondig gerestaureerd en weer helemaal bij de tijd gebracht. Eind 2017 is het heropend en in 2019 werd het Boerhaave bekroond als 'Europees Museum van het Jaar'.

12 Rechts passeer je nu de zijkant van Rijksmuseum Boerhaave. Hier RA, Lange Sint Agnietenstraat (je gaat langs de ingang van het museum). Je loopt tegen de ingang van het Sionshof aan. Na bezoek Sionshof (dus met toegang Sionshof in de rug) LA en direct weer LA, Klooster. Aan eind straat RA, Lange Lijsbethsteeg en RD en bij de gracht LA (Oude Vest; niet het bruggetje over; 'V'). Bij nummer 15 is de ingang naar het Coninckshofje –dat helaas niet toegankelijk is voor onbevoegden. Na bezoek weg vervolgen. Aan eind RA, brug over (let op trottoir alleen aan de rechterkant van de brug). Na brug bij zebrapad weg oversteken en weg, Nieuwe Beestenmarkt, vervolgen richting de molen. Weg oversteken en voetpad richting water. Voor water links en langs water (aan je rechterhand) lopen. RA brug over, Stationsweg. Je loopt nu recht op het station af, het begin- en eindpunt van deze wandeling.

U HET SIONSHOFJE

Het Sionshofje is gesticht in 1480, en is daarmee het op een na oudste nog bestaande Leidse hofje. Het bevindt zich echter niet meer op de oorspronkelijke plek; het hof hier is van 1668. Het Sionshof was bestemd voor de huisvesting van veertien behoeftige echtparen. Later is er een apart weduwenhofje aan toegevoegd, dat de naam Klein Sionshof kreeg.

V DE LAKENHAL

Leiden was in het verleden een belangrijke bron van textielindustrie (met name wol en laken). Om de kwaliteit van de producten te bewaken, was de keuring van de weefsels erg belangrijk; dat gebeurde in de Lakenhal (Oude Singel 32), waarin tevens het bestuur van de lakennering zetelde. Sinds 1874 is in het gebouw Museum De Lakenhal gehuisvest, dat dus zijn naam dankt aan de voormalige 'Laecken-Halle', in 1640 gebouwd als keurhuis voor de lakense stof waarmee Leiden in de zeventiende eeuw zijn rijkdom verwierf. Het werd gebouwd naar ontwerp van Arent van 's Gravesande, een leerling van de beroemde architect Jacob van Campen, die o.a. het Paleis op de Dam in Amsterdam en het Mauritshuis in Den Haag heeft ontworpen. De Lakenhal is net als de Marekerk en Bibliotheca Thysiana een voorbeeld van het Hollands classicisme. Als stedelijk museum is het begonnen doordat de stadscollectie overkwam van het stadhuis. Veel gezichtsbepalende werken van het museum zijn later aan de collectie toegevoegd, mede dankzij de steun van particulieren. Naast vroeg werk van Rembrandt zijn er schilderijen te zien van beroemde Leidse schilders, zoals zijn leerling Gerard Dou, Jan Steen, Jan Lievens en Jan van Goyen.

W HET CONINCKSHOFJE

Het Coninckshofje werd in 1758 gesticht door Cecilia Coninck en is hier gebouwd in 1773. Het is een van de weinige gebouwen uit deze periode waarin Leiden een straatarme stad was. Door een legaat van de familie Del Court van Krimpen is het oorspronkelijke hofje in 1861 met nog vier huisjes uitgebreid. Leiden kent in totaal wel 34 hofjes! De (rijke) stichters van hofjes hoopten natuurlijk om een plaatsje in de hemel te verdienen. Daarom deden ze dit voor armen en minderbedeelden. Maar vergis je niet: de hofjes waren ook weer niet bedoeld voor de allerarmsten!; landlopers, bedelaars en gehandicapten kwamen er echt niet in.

10 DE VLIETLANDROUTE

LENGTE

15 km

BEGIN- EN EINDPUNT

NS-station Voorschoten

OPENBAAR VERVOER

Het NS-station ligt aan de lijn Den Haag – Leiden.

PARKEREN

Bij het station is ruimschoots (gratis) parkeergelegenheid.

HORECA

Bij het station is geen horeca. Wél in het centrum van Voorschoten, na zo'n 2 km.

Na 11 km, bij de Overhaalbrug over de Vliet, kom je langs restaurant De Knip.

BIJZONDERHEDEN

In de periode tussen 15 maart en 15 oktober kunnen honden niet mee.

De Vlietlandroute vanuit Voorschoten

De helft van de wandeling voert langs het spiegelende water van grote plassen; die van recreatiegebied Vlietland en vogelplas Starrevaart. Het is dan ook geen wonder dat de vogels je vrijwel voortdurend vergezellen. De wandeling combineert dit mooie plassengebied met het pittoreske dorpje Voorschoten.

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandeloekpagina

2527

VOORSCHOTEN

1

A

C

D

B

2

G

J

I

5

3

H

4

0 250 500 750 1000

©TOPOGRAFISCHE DIENST

A VOORSCHOTEN

Het oorspronkelijke dorp Voorschoten is ooit ontstaan als lintbebouwing op een oude strandwal. Meest kenmerkend voor het oorspronkelijke Voorschoten is het langgerekte plein met dorpspomp, oude lindebomen en gaslantaarns; het is een beschermd dorpsgezicht. Je ziet hier ook enkele monumentale gevels, zoals het Ambachtshuis en het Baljuwhuis. Tot de Franse tijd was de heer van het naburige kasteel van Duivenvoorde ambachtshoofd van Voorschoten; dat wil zeggen dat hij voorzag in het bestuur en de plaatselijke rechtspraak. Pas na de Franse tijd werd Voorschoten een zelfstandige gemeente. Tegenwoordig is het – gunstig gelegen aan het spoor tussen Leiden en Den Haag en aan de A4 – vooral een forensenplaats, inmiddels uitgegroeid tot meer dan 25.000 inwoners.

B LAND VAN WIJK EN Wouden

Dit landelijke gebied staat bekend als het Land van Wijk en Wouden: ruwweg tussen de gemeenten Zoetermeer, Alphen aan den Rijn, Leiden en Leidschendam-Voorburg; het meest westelijke deel van het Groene Hart. Het agrarische weidelandschap, de koeien, hoogteverschillen tussen water en land, weidevogels, windmolens en kleine dorpskernen zijn kenmerkend voor dit typisch Zuid-Hollandse landschap. Het oud-Nederlandse 'wijk' moet worden begrepen als: 'watergang' en duidt op afwateringskanalen door het veen. 'Wouden' betekent van oorsprong dat een gebied rechtstreeks viel onder de vorst (en dat dus het plaatselijke gewoonterecht niet van toepassing was).

- 1** Verlaat het station en loop links langs het P&R-parkeerterrein, steek de weg bij het zebrapad over en direct RA en eerste weg LA, Papelaan. Deze weg helemaal uitlopen. Aan het eind een drukke weg oversteken en LA (Veurseweg), over trottoir doorlopen tot verkeerslichten. RD weg oversteken en direct daarna schuin RA, Voorstraat. (Hier is de nodige horeca.)

Voorstraat blijven volgen tot net voorbij de kerk (aan je linkerhand); hier RA, Molenlaan. Steeds RD; je steekt een aantal wegen over en de Molenlaan gaat over in de Carel Fabritiuslaan (houd het water steeds aan je rechterhand; er is een mooi maar smal voetpad direct langs het water).

2 Aan het eind LA, Frans Halsplantsoen. Volg het trottoir aan de rechterkant. Bij plantsoen (met zicht op de Vliet) voetpad RA naar water nemen. Voetpad buigt LA en loopt langs de Vliet. Aan eind buigt pad LA en komt uit op een gecombineerd fiets/voetpad. Hier RA en brug over. Na brug LA, voetpad RD. Voetpad gaat RA, kruist halverwege het fietspad. Blijf voetpad volgen, steek weg en fietspad over en aan eind RA. Eerste pad LA, bomenlaan. Zijpaden negeren; pad buigt af naar rechts, voor het water LA. Bruggetje over, RD, zijpaden negeren. Na tweede brug bij het water LA (je loopt nu langs de plas; zie 'E'). Pad buigt naar links en na bruggetje RA. Blijf pad langs plas volgen. Na bruggetje (waar voet- en fietspad samenkomen) RA weer naar de plas. Hier het pad langs de plas blijven volgen. Opnieuw een gecombineerd fiets/voetbruggetje. Direct na bruggetje RA graspad weer naar de plas. Het graspad langs de plas blijven volgen.

C DE DOCHTER VAN POETIN IN VOORSCHOTEN!

Ruim tien jaar geleden zijn hier een paar fraaie appartementengebouwen neergezet aan de Vliet, met uitzicht

over het prachtige Hollandse polderlandschap. Een van de penthouses, van 700 m² groot, werd een aantal jaren bewoond door Maria ('Masja') Poetin - jawel: "de (oudste) dochter van..." - en haar in het naburige Leiderdorp geboren man Jorrit Faassen (die ook onderdeel is van de investerende coterie rondom Poetin). In die tijd is vader Vladimir zelfs winkelend gesignaleerd in de plaatselijke AH! Andere

tijden: het was vóór de MH17 en Nederland en Rusland waren nog 'beste maatjes'... De kans nu om Poetin in Voorschoten tegen het lijf te lopen, is nihil. De verhoudingen tussen Nederland en Rusland

zijn diametraal veranderd, en Maria Poetin en echtgenoot zijn terugverhuisd naar Rusland. Het wijkje hier waarin de appartementengebouwen liggen, heet de Krimwijk; heus waar – niet ironisch bedoeld of pas achteraf bedacht!

3 Aan het eind asfaltweg oversteken en bruggetje over en fietspad oversteken. Loop naar de rietkraag; daar LA, over graspad. Graspad buigt naar rechts, hier een hek over. Blijf het graspad volgen. Na het volgende hek kun je hier RA naar de vogelkijkhut. Anders RD, weer een hek over en graspad blijven volgen. Aan eind hek over, bruggetje over, LA, fietspad oversteken en trap op, RA over het graspad over de kruin dijkje. Pad slingert.

D DE VLIET EN HET KANAAL VAN CORBULO

De Vliet is onderdeel van het huidige Rijn-Schiekanaal en loopt van Leiden, via Voorschoten en Rijswijk naar Delft. De Vliet is in de middeleeuwen gegraven als verbinding tussen de Oude Rijn en de Schie. Het Romeinse kanaal van Corbulo volgde waarschijnlijk dezelfde route als de Vliet of liep er parallel aan. Die oude voorloper van de Vliet is rond 50 na Chr. gegraven in opdracht van de Romeinse legeraanvoerder Corbulo. Daardoor werd de Limes – de noordgrens van het Romeinse Rijk – bereikbaar zodat voorraden en versterkingen makkelijker konden worden aangevoerd. Het kanaal van Corbulo was al totaal verzand toen de Vliet werd gegraven.

E VLIETLAND

Vlietland is een recreatie-, watersport- en natuurgebied van rond de 300 hectare groot, gelegen in de gemeente Leidschendam-Voorburg. De naam is ontleend aan het Vliet-kanaal dat het gebied aan de westzijde begrenst; aan de andere kant ligt de A4. Ooit lagen hier vier polders (de Riet, de Spek-, de Hof- en de Meeslouwerpolder) die ontstaan waren aan het eind van de zestiende / begin zeventiende eeuw. Die inpoldering vond plaats op een oude zandrug. Tot 1969 waren de polders een vruchtbaar veeteeltgebied. Maar toen moesten de boerderijen en het grasland verdwijnen om in het gebied zand te winnen voor rijkswegenaanleg. De plassen die door de zandwinningsputten ontstonden, waren voor de provincie later aanleiding om van de nood een deugd te maken en het huidige recreatiegebied in te richten.

F DE RIJNLANDROUTE IN AANLEG

Zijdelings tijdens de wandeling hier zie je de aanleg van de zogenaamde RijnlandRoute: een nieuwe wegverbinding van Katwijk via het zuiden van Leiden naar de A4. Een belangrijk onderdeel van het project is een boortunnel onder

Voorschoten, die de A4 en A44 met elkaar verbindt. De nieuwe weg moet de knelpunten oplossen en de doorstroming in de regio Holland-Rijnland garanderen, met name rondom Leiden en Katwijk. De aanleg van de weg is nogal een ingreep in het landschap en er is daarom jarenlang veel over te doen geweest. In 2017 ging het project dan toch van start en de bedoeling is dat de weg in 2022 klaar is.

G LUCHTMENGINSTALLATIE

In het recreatiegebied Vlietland bevindt zich een luchtmenginstallatie. Hij ligt in de bosjes en je ziet hem eigenlijk niet, maar vanaf het wandelpad kun je in de zomer wel het zachte geluid van de compressoren horen. De luchtmenginstallatie is bedoeld om de giftige blauwalgen in het water te bestrijden. Grote compressoren blazen lucht in de plas via leidingen die op de bodem liggen. Door de lucht ontstaan bellenschermen die ervoor zorgen dat er in de plas een stroming ontstaat van het oppervlak naar beneden en weer terug. De blauwalgen, die in de bovenste waterlaag voldoende licht hebben om te groeien, worden door de stroming meegevoerd naar het diepe en donkere deel van de plas. Hier kunnen ze niet meer groeien en sterven af.

4 Als je aan je rechterhand een boom ziet met een ooievaarsnest, neem je RA de trap in het gras naar beneden, fietspad oversteken en RD pad in. Direct RA en daarna weer LA. En na 10 meter RA, bospaadje in. Slingerend 'laarzenpad' volgen. Na bruggetje eerste pad LA, vervolgens schuin RA slingerend bospad volgen. Aan het eind schuin RD oversteken, breder bospad in; wordt na bruggetje voetpad/graspad. Graspad volgen langs vogelplas Starrevaart. Na hek rechts langs woning, weg oversteken en fietspad rechts omhoog. Fietspad blijven volgen, fietsbrug over en aan eind bij weg RA. (LA is horeca).

H VOGELPLAS STARREVAART

Ter compensatie van de verloren gegane natuur van de Meeslouwerpolder is het natuurgebied Vogelplas Starrevaart aangelegd. In 1995 is het natuurgebied officieel geopend. In deze plas mag niet gerecreëerd worden, maar de graskaden van de plas zijn vrij toegankelijk. De plas bestaat uit diep en ondiep water, droge en natte rietvelden, en slikplaten. Mede door die variatie zijn er hier heel veel, en heel veel verschillende soorten, vogels aanwezig, die hier

voedsel zoeken, rusten en broeden. De Vogelwerkgroep Vlietland inventariseert wat er allemaal aan vogels rond de plas te vinden is; zie: www.vgwwlietland.nl

5 Weg volgen, aan eind tunnel over weg door nemen en na tunneltje RA. Gebruik het trottoir links van fietspad. Negeer de eerste zijweg links. Bij de tweede zijweg, Laantje van Van Wissen, LA, eerst asfaltweg die verderop overgaat in onverhard voetpad. Aan eind RA gravelpad nemen. Aan eind bruggetje over en LA. Blijf het pad volgen; negeer afslagen. Steek weggetje over en blijf gravelpad volgen (links het brede fietspad en daarna het spoor). Blijf RD lopen en je loopt aan op het station, het begin- en eindpunt van deze wandeling.

I BUITENPLAATSEN LANGS DE VLIET

In de zeventiende eeuw ontstond bij de gegoede Hollandse burgerij de behoefte, en de middelen, om zich 's zomers op een buitenplaats te verpozen. Steden in die tijd waren druk, vies en onhygiënisch. Door de aanleg (in 1657) van de Trekvaart tussen Haarlem en Leiden werd de Vliet ook vanuit Noordelijke richting goed bereikbaar. Daardoor ontstonden er ook hier buitenplaatsen (zoals elders bijvoorbeeld langs de Vecht). Ook de post kon per trekschuit worden vervoerd. Bij de buitens hoorden ook grote tuinen, die tot aan de Vliet strekten. Huis en tuin vormden een geheel. De tuinen waren – naar de mode van die tijd – vaak symmetrisch aangelegd en hadden perken, vijvers en beelden. Er hoorde als regel ook een moestuin, een boomgaard en een houthakbos bij. Van de vele buitenplaatsen die hier ooit geweest zijn, is weinig meer over. In het Museum Voorschoten (Voorstraat 17) wordt het verhaal nog verteld: www.museumvoorschoten.nl

J LANDGOED ROSENBURGH

Het park Rosenburgh kent een rijke historie. Al in de middeleeuwen stond hier een kasteel, gebouwd op een hoger gelegen deel van een zandrug. Op de plaats van het oorspronkelijke kasteel werd in de achttiende eeuw een indrukwekkend landhuis en bijbehorend park aangelegd. Eeuwenlang was het eigendom van een adellijke familie, totdat Baron Schimmelpenninck van der Oye het verkocht aan de gemeente Voorschoten. In 1961 werd toen een begraafplaats op het landgoed aangelegd. En sinds 2014 is in het oostelijk deel een kinderboerderij gevestigd.

4 AARLANDERVEEN

LENGTE

19 km
(18 kilometer in het broedseizoen)

BEGIN- EN EINDPUNT

NS Station Alphen a/d Rijn

OPENBAAR VERVOER

NS Station Alphen a/d Rijn

PARKEREN

P Er zijn twee opties om gratis te kunnen parkeren. De eerste is in de wijk bijna aan het eind van de wandeling, namelijk in de Prins Hendrikstraat vanaf nr. 25 (in de routebeschrijving aangegeven met [P1]). Je loopt dan eerst via de route naar het station en vandaar de verdere wandeling.

De andere optie is om te parkeren op het C.P. Mulderveld. Dit is een groot parkeerterrein aan de rand van de stad (in de routebeschrijving aangegeven met [P2]). Vanaf de ingang van dit parkeerterrein kom je links achterin het terrein op de wandelroute.

HORECA

Bij de start is er horeca 'Huiskamer' op het Stationsplein; onderweg kun je na 11 kilometer in Aarlanderveen terecht bij 'Het Oude Rechthuis'.

BIJZONDERHEDEN

Honden mogen niet mee.

Van 15 maart tot 15 juni is het broedseizoen bij de Schoutenvaart; dan moet er daar een variant worden gewandeld, die de wandeling 1 kilometer korter maakt.

De Molenviergang Aarlanderveen vanuit Alphen aan den Rijn

Vanuit Alphen aan den Rijn - via het oude Park Rijnstroom en langs het grote recreatiegebied Park Zegersloot - voert deze wandeling je naar de Molenviergang Aarlanderveen. In een prachtig polderlandschap liggen vele molens, en vier daarvan werken samen in een molenviergang om de diepe polders van Aarlanderveen droog te houden. De eeuwenoude molens zijn goed gerestaureerd en nog volledig in tact en in functie. Dat maakt de Molenviergang Aarlanderveen uniek in de wereld! En de molenviergang is onderdeel van een prachtige wandeling door het open Hollandse veenweidelandschap.

check de meest actuele
routebeschrijving op
wandeloekpagina

2527

A ALPHEN AAN DEN RIJN

Alphen aan de Rijn ligt midden in het Hollandse veenweidelandschap, bekend als het Groene Hart. Het ligt aan de Oude Rijn en de Gouwe. Door die strategische ligging is Alphen een van de oudste nederzettingen in Nederland, al gesticht in de Romeinse tijd. Toen waren er ook de nodige Romeinse vestingen in deze omgeving, want dit gebied vormde de noordgrens van het Romeinse Rijk, de limes ('grens' in het Latijn). Na het vertrek van de Romeinen is het gebied rond Alphen pas aan het eind van de achttiende eeuw opnieuw bewoond geworden. Het tegenwoordige Alphen is een groeigemeente met inmiddels zo'n 73.000 inwoners. In 1918 is Aarlanderveen al bij Alphen gevoegd, in 1964 Zwammerdam, en in 2014 Boskoop. Het tegenwoordige Alphen heeft dus de omvang van een stad, maar de meeste inwoners spreken nog over hun 'dorp'. Maar dat rustige Alphen is ook een knooppunt van waterwegen is, met veel bruggen; daardoor is het met name 's zomers (met ook veel waterrecreatieverkeer) soms een drukte van belang.

1 Je start bij de horecagelegenheid de Huiskamer op het Stationsplein van Alphen aan den Rijn, direct tegen het station aan. Ga met je rug naar de ingang staan en loop naar de verkeerslichten. Steek bij de verkeerslichten de weg over en loop de Stationsstraat in. Blijf RD lopen en ga de brug (over de Oude Rijn) over. Je loopt op een kerk aan. Ga voor de kerk RA (Raadhuisstraat). Blijf deze weg tot nr. 137 (aan de rechterkant) volgen. Ga tegenover deze woning LA het Rijnstroompark in.

B PARK RIJNSTROOM

De wandeling voert je hier door Park Rijnstroom; een echt bomenpark. Oorspronkelijk is het al in de 18^e eeuw aangelegd, als onderdeel van het Buitenverblijf Rijnstroom. Vanaf 1895 was het in gebruik bij de Martha Stichting (zoals je ook kan aflezen op de toegangspalen), een opvangtehuis voor jongeren. De gebouwen op het terrein deden toen dienst als school, kerk en kinderkuis, maar hebben inmiddels al lang andere functies gekregen. Sinds 1982 is de gemeente Alphen aan den Rijn eigenaar van dit park in de wijk Lage Zijde. In de jaren dertig en veertig van de vorige eeuw is het park aangelegd in de stijl van de bekende tuinarchitecte Mien Ruys. Latere veranderingen geven het geheel een meer open karakter.

2 Eerste pad RA, negeer afslagen en bij Y-splitsing bij trafohuisje RA en daarna RD; afslagen naar links en rechts negeren. Brug over en dan LA en daarna RA, Standaardmolen in. Weg uitlopen en bijna aan eind LA (Moutmolen, gaat over in Wipmolen). Steeds RD, door een tunnel en [P2] ook daarna RD en negeer afslagen naar links en rechts. Ga bruggetje over en bij kruising RD.

3 Slingerend asfaltpad volgen. Bij eind LA, klinkerweg, eerste weg RA voetpad. Bij Y-splitsing RA, verder steeds RD. Aan eind bij de plas, RA en direct LA langs de oever van de plas over het houtsnipperpad. Je loopt parallel aan fietspad en kanaal (beide rechts van je). Brug over en dan LA, voetpad. Negeer afslagen; steeds RD (plas nog steeds aan je linkerhand). Bij brug gekomen, brug over en direct RA, weg oversteken en over veerooster en dan houtsnipperpad langs het water (aan je rechterhand) volgen. Steeds RD; het wordt een asfaltpad en je passeert een veerooster.

C PARK ZEGERSLOOT EN DE ZEGERPLAS

Park Zegersloot is het langgerekte recreatiegebied aan de oostkant van Alphen, met de Zegerplas als centraal onderdeel. Die plas is in de jaren zeventig ontstaan door zandwinning, nodig voor de bouw van de aangrenzende woonwijk Ridderveld. Net als alle andere zandwinningsplassen is de Zegerplas heel diep; hier en daar tot wel dertig meter. De plas is geliefd bij zwemmers, surfers, zeilers en duikers. Gemotoriseerde vaart is niet toegestaan. Het oude veenriviertje de Kromme Aar sluit aan op de Plas; je wandelt langs de oever en mogelijk kom je vriendelijk grazende Galloway runderen tegen.

D DE KROMME AAR EN GEMAAL KROMME AAR

De Kromme Aar is een veenriviertje dat stroomt ten noorden van Alphen aan den Rijn. In de late middeleeuwen passeerden hier schepen met turf uit Aarlanderveen. Toen de Zegerplas werd gegraven, werd de kromme Aar tussen de Zegerplas en de Oude Rijn 'gekanaliseerd'. Langs de Kromme Aar zijn verschillende landschapstypen aanwezig die kenmerkend zijn voor de omgeving: elzenbroekbos, rietland en grasland. De kromme Aar is een bijzonder vogelrijk gebied. Onder andere ligt er een ooievaarsdorp langs het riviertje.

Het monumentale gemaal Kromme Aar is in 1941 gebouwd in de stijl van de Amsterdamse School, naar een ontwerp van architect G. Vis. Het gemaal is niet meer in gebruik.

4 Passeer het gemaal en negeer de voetgangersbrug naar rechts en de ingang naar de golfclub links; steeds RD. Je komt uit bij een parkeerplaats. Hier LA door de tunnel en direct daarna RA en bij de weg weer RA en loop via de parallelweg de brug over. Direct na de brug LA de trap naar beneden en daar RA langs het water (Machineweg). Kanaal aan je linkerhand en weg vervolgen.

Hoofdroute buiten het broedseizoen

Tegenover nr. 6 LA tegelpad langs het water; verderop wordt dit een graspad. Voor het gebouwtje aan het water RA de drukke weg oversteken en dan LA via het fietspad verder lopen. Vòòr de brug RA weiland in en door klaphek. Pad over de dijk helemaal aflopen tot aan de weg. Hier LA brug over en direct weer RA over schelpenpad. Bij de volgende brug RA, brug over en asfaltweg volgen, steeds RD.

Alternatief tijdens het broedseizoen

Weg RD, steekt de N460 over en RD de Korteraarseweg in. Weg blijven volgen, negeer afslag naar rechts (naar Aarlanderveen). Na blokje woningen aan je rechterhand (nrs. 135 t/m 141), RA brug over en weer RA, asfaltweg.

E HET AARKANAAL

Het Aarkanaal is in 1825 aangelegd om de Oude Rijn en de (noordelijk gelegen) Amstel op elkaar aan te sluiten. Aan het Aarkanaal wandel je langs een gebouwtje dat hoort bij een klepstuw: dat is een scharnierende klep die omhoog kan worden gebracht vanuit de bodem van het kanaal. Normaal gesproken ziet en merkt het scheepvaartverkeer op het Aarkanaal niets van die klepstuw, maar in noodgevallen kan de watergang hier dus worden afgezet. In het hele Rijnlandgebied zijn drie van dergelijke klepstuwen, en in totaal 87 noodkeringen om de boezem te kunnen compartimenteren in geval van een calamiteit.

F AARLANDERVEEN

Aarlanderveen is een dorpje dat 5 km oostelijk van Alphen aan den Rijn ligt. Bestuurlijk valt het ook onder Alphen. Voor zover het dorp bekend is, is dat dankzij de (enige ter wereld nog werkende) molenviergang. Aarlanderveen ligt in een natuurlijk cultuurlandschap, dat rijk is aan weidevogels zoals kieviten, grutto's en tureluurs.

5 Blijf deze weg RD lopen met steeds water aan je rechterhand. Aan het eind bij de provinciale weg (N231), RA over de duiker en daarna LA, weg oversteken en de Dorpsstraat in. Na de kerk aan je rechterhand, RA (Kerkvaartsweg). Brug over en naar beneden door nieuwbouwwijk. Steeds RD. Je passeert de zogeheten 'Molen 4' van de Molenviergang van Aarlanderveen.

G DE MOLENVIERGANG AARLANDERVEEN

De vier molens van de Aarlanderveense molenviergang bemalen vanaf 1787 de Drooggemaakte Polder aan de zuidwestzijde van Aarlanderveen. De Molenviergang Aarlanderveen is uniek: het is de enige nog werkende molengang ter wereld. Het heet een 'viergang' omdat hier – op enige afstand van elkaar – vier molens in de polder staan die het overtollige water uit de diepe polders ieder een stukje omhoog vijzelen of scheppen, zodat het water kan worden afgevoerd op de Oude Rijn. En dat gaat hier nog volledig op de traditionele manier: de wind en de wieken van de molenaars doen het werk, en de vier deskundige molenaars. Dat er hier vier molens nodig zijn om uit te wateren, heeft te maken met de diepe ligging van de polders. De diepste polder, waar 'molen nr. 4' staat, heet niet voor niets de 'Put'; hij ligt 5,40 meter onder zeeniveau (NAP).

H DE VIER MOLENS VAN DE MOLENVIERGANG

De molens van de Molenviergang hebben geen naam, maar een nummer. Het zijn alle vier grote molens, goed behouden en gerestaureerd. Tijdens deze wandeling kom je eerst door de diepste polder (de 'Put') langs molen nr. 4 (de Putmolen), daarna langs molen nr. 1 (de Ondermolen), nr. 2 (de Middenmolen) en nr. 3 (de Bovenmolen).

De Putmolen is nog de enige originele molen van de viergang; de andere drie zijn ooit door bliksem of brand getroffen en vervangen. Vanaf deze vijzelmolen wordt het water met een schroef omhoog gevijzeld naar de Ondermolen. De Putmolen is als enige in beginsel ook publiek toegankelijk; daarvoor dien je wel een afspraak te maken met de molenaar.

De Onder-, de Midden- en de Bovenmolen werken met schepraderen. De Middenmolen staat vlak voor de steilrand van de droogmakerij. De Bovenmolen staat dicht bij de Oude Rijn, maar toch nog op enige afstand, om te voorkomen dat de wind uit de wieken zou kunnen worden genomen door bomen en boerderijen aan de Rijn.

De molens zijn, sinds 1965, eigendom van de Stichting Molenviergang Aarlanderveen; zie www.molenviergangaarlanderveen.nl

In het zicht (kijkrichting Zwammerdam) zie je ook nog de Dikke Molen, een heel ander type en veel oudere molen, die niets met de Molenviergang te maken heeft.

6 Op de kruising LA, Achtermiddenweg. Na brug (en de 'Molen 1' aan je rechterhand), RA bruggetje over en links van de molen betonplatenpad in. Aan het eind bij 'Molen 2' door het klaphekje en verder over graspad op de kruin van het dijkje. In de verte zie je de laatste molen van de viergang ('Molen 3'). Halverwege kom je langs een brug bij de sifon (waterkruising).

I OUDE RIJN

De Oude Rijn loopt door Utrecht en Zuid-Holland. De rivier is een overblijfsel van de vroegere loop van de Rijn. Deze loop begint bij Wijk bij Duurstede als Kromme Rijn, wordt na Utrecht vervolgd als het kanaal Leidse Rijn en verloopt na Harmelen als Oude Rijn naar zee, waarin hij uitwatert bij Katwijk. Al in de twaalfde eeuw begon de verzanding van de Rijnmonding. De Oude Rijn is dus al lang geen belangrijke waterloop meer (de afvoer van het Rijnwater gaat via de Lek), maar vormde ooit, in de Romeinse tijd, de (noord)grens van het Romeinse

Rijk, de Limes. En hij geeft steden als Leiden, Woerden en Alphen aan de Rijn nog altijd een pittoresk aanzicht. Het hoogheemraadschap Rijnland dankt zijn naam aan de Oude Rijn.

7 Na de laatste molen je weg via het betonplatenpad vervolgen. Aan het eind RA. Je loopt nu langs de Oude Rijn (aan je linkerhand). Bijna steeds kun je direct langs het water lopen achter de woningen die aan de weg staan (je kunt hier de rood-witte markering volgen).

8 Aan het eind (bij het begin van het Aarkanaal) RA en aan het eind van de woningen via de trap omhoog en door de glazen deur, RA, brug over en RD over de hefbrug. Direct na de hefbrug RA, trap naar beneden en RD gravelpad. Steek de parkeerplaats over en ga tussen de woningen door. Aan eind LA, deze weg (Gouwsluisseweg, die later overgaat in de Prins Hendrikstraat [P1]) blijven volgen. Bij nr. 86/88 (Prins Hendrikstraat) LA, Hazeveld, door het plantsoen. Aan eind RA, Prins Bernhardlaan. Eindje verderop zie je schuin links voor je het station van Alphen aan den Rijn; het begin- en eindpunt van deze wandeling.

J ALPHENSE HEFBRUG

De Alphense Hefbrug heet eigenlijk Hefbrug Gouwesluis, wat verwijst naar het oorspronkelijke buurtschap hier, dat z'n naam dankt aan de plek waar de Gouwe in de Oude Rijn uitmondt. Tegenover de Gouwe, komt aan de andere kant het Aarkanaal op de Oude Rijn uit; er is hier dus een heus knooppunt van vaarwegen. De brug, van geklonken staal, is van 1938. Twee identieke bruggen, ook over de Gouwe, zijn de hefbrug van Boskoop (1935) en die van Waddinxveen uit 1936. Samen vormen de bruggen een unieke monumentale drie-eenheid, die sinds 2002 Rijksmonument is (inclusief het bijbehorende brugwachtershuisje en de schuin er onder gelegen keersluis met stalen deuren). Ze zijn destijds gebouwd door het Gorinchemse staalconstructiebedrijf De Vries Robbé, en hebben een maximale doorlaathoogte van 35 meter. De bruggen hebben de laatste jaren nogal eens te kampen met storingen en andere problemen.

COLOFON

Cartografie

Topografische Dienst

Routes en tekst

Cock Hazeu en Peter Kuiper

Fotografie

De meeste foto's zijn van Peter Kuiper. Verder foto's van Lourens Vellinga, Bart van der Mark, Bart Groen, P.H. Louw (Pietje Potlood), Michiel Verbeek (St. Agathaklooster)
Coverfoto: Rik Hazeu

Actuele routes

Voor de meest actuele versie van de routebeschrijvingen kijk op www.wandelzoekpagina.nl

GPS-tracks van de wandelroutes zijn te downloaden op

- www.gegarandeerdonregelmatig.nl
- www.wandelzoekpagina.nl

Ontwerp en uitvoering

Ontwerpbureau Lood, Velp | Buro Gom, Arnhem

© Gegarandeerd Onregelmatig
eerste druk oktober 2020

Volg uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig op de sociale media en blijf op de hoogte van nog meer leuke wandelprojecten.

speciale dank aan
Hoogheemraadschap van
Rijnland

ANDERE STREKEN VAN GEGARANDEERD ONREGELMATIG

Deze gids is één van de streekgidsen van Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig. Naast Rijnland bezochten Cock Hazeu en Peter Kuiper al eerder Delfland en maakten daar ook al een prachtige gids van. Maar onze wandelauteurs zwerven door het hele land. Voor iedereen die er op uit trekt voor een dagje uit of een meerdaagse wandelvakantie hebben we wel een wandelgids. Van de Utrechtse Heuvelrug tot Zuid-Limburg en van Drenthe tot de Achterhoek of Twente. Op onze website hoef je je wandelbestemming maar in te typen en een wereld aan wandelmogelijkheden gaat voor je open.

WIN ALLE WANDELGIDSEN VAN GEGARANDEERD ONREGELMATIG

Alle gidsen (ruim 50 stuks) zijn via onze website te bestellen, maar je kunt je op de website ook inschrijven voor de maandelijkse verloting van een set van ál onze wandelgidsen. Winnaars krijgen dan de uitgever zelf op de koffie ...

Ook in het drukke westen van het land zijn geweldige wandelmogelijkheden! Met deze gids wandel je in het Groene Hart, in de omgeving van Leiden, Bodegraven, Gouda en Zoetermeer. In dit Rijnland stroomt de Oude Rijn. We zijn hier in het Zuid-Hollandse deel van het gebied van hoogheemraadschap Rijnland. De Hollandse steden zijn dichtbij met al hun infrastructuur, en toch wandel je hier in prachtige veenweidepolders en plassengebieden, zoals bij de Reeuwijkse Plassen en om de Braassemermeer. Of je gaat uitwaaien aan de kust van Wassenaar, en combineert dat met het mooie duingebied van Meijndel.

Cock Hazeu maakte in 2019 al *Wandelen in Delfland* in deze reeks. Hij en Peter Kuiper werken samen aan wandelprojecten onder het motto 'Wandelen Dichtbij': ook in je eigen omgeving kun je vaak prachtig wandelen, zeker als je wat meer weet van alles dat in het landschap te 'lezen' valt. Met deze gidsen in de hand ga je het Delfland en het Rijnland (nog) beter leren kennen en waarderen!

Uitgeverij Gegarandeerd Onregelmatig veroverde de Oscar onder de wandelprijzen: voor haar gehele oeuvre werd zij door de Fiets- en Wandelbeurs beloond met de prestigieuze Gouden Wandelschoen.

Deze gids kwam mede tot stand door het
Hoogheemraadschap van Rijnland

Hoogheemraadschap van

Rijnland

